

Észtországi napló 2.

Észtországi magyarok kérésére húsvétra misézni utazott Monsignore Juhász Ferenc az Egri Érsekség papja Tallinba. Mikor a Finnországban élő magyarok ennek hírért vették, megkérték: ha első nap Tallinban miséznek, húsvét másnapján hajózná át hozzájuk. Magyar nyelvű katolikus istentisztelet mostanában ugyanis nem volt Finnországban. Lapunk előző heti számában annak a naplónak a részletét közöltük, amely az említett úton készült munkatársunk által, aki elkísérte Juhász Ferencet északon élő honfitársainkhoz.

április 7. Húsvétvasárnap

Tallin jó száznyolcvan kilométerre van Tartutól. Szerencsére az észti rendőrség sebességmérő radarjait ünnepeltette — azaz pihentette — húsvét vasárnapján.

Így aztán nem késtünk el. Ezúttal megússzuk a borsos behajtási díjat is, amit kivétel nélkül mindenkinek le kell szurkolnia, aki gépkocsijával Tallin belvárosába szeretne behajtani. Egy óra parkolási díj — magyar pénzre számítva — valamivel több, mint ötszáz forint. (Ha ezt Demszky tudná! Vagy fülébe jut!) Értethető, mert az óvárosban az utas úgy érezheti magát, mintha valami időgép a középkorba röpítette volna vissza. Elképesztő, hogy a szovjethatalom ötven év alatt sem tudta teljesen tönkretenni ezt a gyönyörű várost. Persze látszik, hogy belebeharapott, de végén — hál'istennek — csak beletört a foga. Sőt, négy és fél esztendő alatt, mióta az észteknek sikerült megszabadulniuk a Szovjetuniótól, néhány műemléket már felújítottak. De nem ám Potyemkin módra!

Az ország fele különben a fővárosban lakik. Ez azt jelenti, félmillió ember mondhatja szerencsés tallini lakosnak magát. Majdnem a felük oroszajkú.

Rengeteg a turista. Főként a finneknek éri meg átruccanni egy kis kirándulásra Helsinkiből, de egyre többen jönnek a világ más részeiből is. A város főterén ugyanannyi a fiatal, mint így, tavaszélen akármelyik nyugat-európai nagyvárosban. Szépek, okosak, kedvesek. Az öreg falak között őket szemlélve még bennünk is megizmosodik a remény: mindent túl lehet élni, ideértve még a kommunizmust is.

A templom előtt már húszan-harmincan várják a M.-t. Kisvártatva kiderül, lesz két ministránsa, egy lengyel fiatallem-

ber és egy észti atyafi személyében, akiről M. a sekrestyében pillanatok alatt kideríti, hogy kőrösmézei hazánkfia, ott született vagy ötven éve. A magyart hibátlanul beszéli, de eddig mit sem tudott az Észtországban működő magyar egyesületről. Pedig ennek a templomnak ő a sekrestyése. Ő a 189. magyar Észtországban.

Hanem a Szentlecke meg az olvasmány felolvasására ő sem vállalkozik. Izgatottan, de örömmel vállalom el ezt a megtiszteltetést.

Zúg az orgona, bátortalanul szól mellettem az ima és az ének észti földön, magyarul, de szól. Mise után a templom lépcsőjén próbálja egy fotográfus összegyűjteni a jelenlévőket egy közös fényképre. Lesz-e együtt valaha is az az ötvenhatvan magyar, aki azon a fotón szerepel? S eljut-e valahogy valamikor hozzánk abból a felvételtől egy másolat? Aligha. De az emlék megvan! Nem csak a naplóban.

Az ebédet egy patinás középkori korcsmában költjük el. Kandallója akkora, mint egy kisebbfajta ház, embermagyságú hasábfák égnek benne. A hús mellé forralt bort iszunk, de alig öntöttük torkunkra az utolsó kortyokat, elvisznek bennünket vendéglátóink egy kurta városnézésre.

Koldussal itt is találkozni. Tízkoronásomat, a perselybe szánt tízkoronásomat odaadom az egyiknek. Errefelé ennyi pénz kész vagyon. Különben nehezen barátkozunk a balti pénzekkel. Az infláció errefelé szinte ismeretlen. Litvániában litnek tisztelik, ami Lettországból lat és egy lat több, mint két német márkát ér. Ezért csodálkozott hát annyira a presszóslány — mint utólag megtudjuk az okát — mikor a M. két kávéért egy útmenti „shop”-ban Lettországból otthagytott egy lat-ot, nagyvonalúan intve a kisasszonynak,

hogy „Tartsa meg az aprót!”, azaz még vagy négy-öt kávé árát.

Ha már a „shop”-oknál tartunk! Az útmenti benzinkutak — itt jobbra norvég, finn meg svéd befektetők nyomán — ugyanúgy „kikapálódtak”, mint mifelénk, s a kutak mellett éppen olyan jó illatú, takaros kis üzletecskéket, kávézókat nyitottak, mint bármerre Nyugat-Európában. Azt már csak csöndben teszem hozzá, hogy minden országban — ideértve Lengyelországot is! — sokkal olcsóbb az üzemanyag, mint idehaza. Észtországban például magyar áron számolva alig hatvan forint, kevesebb, mint a fele a miénknek.

Városnézés után a magyar egyesület helységében várnak bennünket. Kávéval, süteménnyel, kíváncsisággal. Itt ismerkedem meg J.-vel, az egyetemi tanárnővel, aki pszichológus-szociológus, devianciakutatással foglalkozik.

Az észti nevelőintézetekben — tőle tudom — egyelőre még nem sok minden változott, ugyanolyan börtönszerűek, mint amilyenek Sztálin építtette. Az alkoholizmus mellett itt is megjelent a kábítószer. A fiatalok a diszkókban ugyanazt az Extasy-t szedik, mint az itthoniak.

Kevéssel hat óra után hajóra szállunk Tallinban. Azaz nem is hajóra, hanem kompra. Nem valami nagy lelkesedéssel. Hiszen — emlékszik rá a világ — pár éve innen, ugyanennek a társaságnak a kezelésében álló hajó, az Estonia (azaz Észtország nevű) futott ki Tallinból, anélkül, hogy bezárta volna a hátsó ajtaját. A beömlő tengervíz úgyszólván másodpercek alatt elsüllyesztette a kompot, többszáz utasával együtt. Érthető tán', ha végignézzük, hogy csukják be a hajó farát csak aztán megyünk föl a fedélzetre. A kocsink biztos helyen, a hajó gyomrában, mi meg este fél hétkor is a nappal süttetjük magunkat, gyönyörködünk az egyelőre még néma sirályok röptében, szemléljük utastársainkat. Zömük hazafelé, Finnországba, Helsinkibe tartó részeg finn fiatal, kezükben újabb és újabb konzervsörökkel.

A sirályok lármázni kezdenek, mikor a hajó beindul, de csak a legelszántabbak

kísérnek ki bennünket a nyílt tengerre. A többség otthon marad, kikötői szemét után kutatva.

Persze nekifogok fényképezni. (Azt majd csak egy hét múlva veszem észre, hogy a gépet elfeledtem automatára állítani, így a két tekerics film java az enyészeté. Hiába, két éve lassan, hogy nem dolgozom, kezdek kijönni a gyakorlatból.)

Hajózni muszáj! A rómaiak párezer éves, azóta közhellyé vált megállapítását az a finn alkoholista is magáénak érzi, aki életében egy szót sem hallott a rómaiakról. Finnországban az alkoholizálás a mai napig állami monopólium. Az ottani Bokros persze jókora adóval sújtja a szomjas finn rokont, aki persze igyekszik kifogni Bokrosra. Vált egy kompjegyét Észtországba. Útban Tallin felé berúg, mire átér, tán már ki is józanodik. Észtországban rá-tölt, az kitart az esti visszaindulásig. A hajón, a vámentes boltok egyikében annyi konzervsört vesz, amennyit kerekes kulikofferja csak elbír. Pár láda sörön annyit spórol, hogy a kompjegyé ingyenben van. Megvette pár heti söradagját is, amit persze — mivel olcsó —, néhány nap alatt elfogyaszt, s a következő hétvégén minden kezdődik előlről.

A komp különben kifogástalanul tiszta. Hogy a szőnyeggel borított lépcsőkön imitt is, amott is éltes, amúgy jól szituált hölgyek vagy urak heverésznek? Semmiség! Nincs egy szavuk sem, ha udvariasan átszökken rajtuk a még járóképes utastársuk.

De hagyjuk a fedélzetközt! Mire újból a fedélzeten vagyunk, a tenger egészen bejegesedett. Csoda, hogy előfutó jégtörő nélkül betalálunk Helsinkibe ezen az öreg estén, három és fél óras kompozás után.

Udvarias vámvizsgálat, legördülve a hajóról. A parton már vár bennünket finn házigazdánk, nevezzük D.-nek. Mivel a tengerparton lakik, túl sokat nem bók-lászik autónk a Helsinki éjszakában.

Vacsora után drága sör mellett hajnalba nyúló beszélgetés. D. a magyar kultúra nagy barátja. Meséli, hogy a helsinki magyar nagykövetség munkatársa meghívta a legnagyobb élő magyar író, Konrád Györgyöt. Kiment a nagykövet a repülő-térre a fogadására, ott közölte vele a hangosbemondó, hogy Konrád otthon maradt.

A követség nem hagyta annyiban. A Finnországban élő magyarbarátokat, no meg magyarokat semmiképp nem akarta volna irodalmi élmény nélkül hagyni, hát meghívta a majdnem legnagyobb élő ma-

gyar költőt, Eörsi István. Ő udvariasabb volt, mint író társa. Nem ígérgetett. Nem is válaszolt a hívásra. Három a magyar igazság, gondolhatták a követségen, s meghívták a legnagyobb másik magyar író, Esterházy Pétert, aki köszönte szépen, de nem ment. A ráadás — úgy hírlik — Petri György, a legeslegnagyobb, immáron Kossuth-díjas élő magyar költő lesz...

április 8. Húsvéthétfő

Miközben lefekszem aludni, szünte-nül van egy olyan érzésem, valamit elfe-lejtek. Nem tudok rájönni, mit.

Ébredés után, még ki sem nyitom a sze-mem, már tudom: elfelejtettem megszá-molni szobám sarkait. Pedig kívánhattam volna valamit, a teljesülés reményében. Hogy babona? Ugyan kérem! Még lefek-vés előtt M. mesélte az adomát, miszerint Einstein dolgozószobájának falán egy pat-kó lógott. Állítólag, mikor Pauli kérdőre vonta Einsteint, mi a csudának az a patkó, azt felelte, hogy a patkó szerencsét hoz. „Te hiszel az ilyen babonákban?” méltan-lankodott Pauli, mire Einstein flegmán: „Én ugyan nem, de úgy hallottam, hogy ez a patkó akkor is hat, ha valaki nem hisz benne.”

Reggeli után Helsinki-nézés. Aki járt már Helsinkiben, tudja, hogy ez nem az a város, amiért az amatőr művészettörté-nész turista szívverése felgyorsul, mikor városnézni indul.

De az talán nem haszontalan, ha tudjuk, hogy Magyarország egyetlen tengerpartja Helsinkiben található. A magyar nagykö-vetség ugyanis magyar tulajdonú tenger-parti telken épült a hetvenes években. Nem messze Kekkonen elnök rezidenciájától és tengerparti szaunájától, amelyben az akko-ri világ minden valamire való politikusa megfordult. Kekkonen meghalt, házából múzeumot csináltak, a finn politikát pedig elárasztották a szebbik nem képviselői — a finn miniszterek fele, köztük a hadügy-miniszter is nő — s a szaunapolitizálásnak evvel be is fűtöttek.

Ha már a nagykövetség körül sétálunk, jó tudni, hogy a jelenlegi magyar nagykö-vet igazi karrierdiplomata. Ő látja el Finnország mellett mindhárom balti állam képviselőjét is. Igaz, két év alatt nem jutott még ideje, hogy Litvániába vagy Lett-országba ellátogasson. Érthető-e, ha a haj-dan a Baltikumban hemzseggő Ikarusz bu-szok ritkulnak. A kikoptak helyébe már inkább Volvót vesznek. Minderről tudnak-e az elbocsátott Ikarusz gyári dolgozók? Úgy sejtem, erről sem. De hát miért pont erről tudnának, ami Finnországban vagy a

balti államokban történik? Hiszen arról sem tudnak, amit otthon, velük tesznek.

A város közepén álló hatalmas evangé-likus templomot kívülről éppen tataroz-zák. Belül ugyan ennek nyoma sincs. Pár kilométerrel odébb a befagyott tengeren hancúroznak a finnek, idebent a hatalmas templomban meg úgy fűtenek, hogy ing-ujban is nyugodtan ellehet a látogató.

Finnországban az evangélikus állam-vallás s ennek megfelelően részesül a költségvetésbe folyó adókból is. Itt pénze van az egyháznak. Templomjáró bárányai annál kevesebben. Úgy látszik, a világon semmi sem tökéletesen.

Városnézés után egy finn-magyar házaspár hívott ebédre bennünket. A ro-konszenves középkorú finn úr a házuk előtt vár bennünket. Lakótelepen élnek, attól tartottak, eltévedünk, nem találunk oda hozzájuk. Nagyt nem is tévedtek ebbéli gondolatukban sem ők, sem mi. A lakótelep itt is lakótelep, még akkor is, ha itt erdő kellős közepén állnak a házak, szemétnak, vandalizmusnak nyoma sincs.

Ebéd után még megcsodáljuk a házi-asszony festményeit — gyerekeik fölntet-tek, úgy gondolta, valami művészi kife-jezési formát kell keresnie magának — aztán már indulhatunk is a misére. A dél-előtti városlátogatás után már nem meg-lepő, hogy a katolikus templomban is jól-eső meleg fogad bennünket. És hatvan-hetven magyar hívő. De az is lehet, hogy többen. Jobb híján engem nevezett ki M. ministránsnak Helsinki kellős közepén, hát nem tudom a padban ülő híveket szá-molgatni közben. Azt viszont látom, M.-nek elfogy a szentáldozáshoz a kehelyben lévő ostya, az oldalszentély oltárából hoz még, hogy adni tudjon minden, áldozni vágyó hívőnek.

Amise különben gyönyörű. Magyar fi-atalember orgonál, fuvola és gordonka-művészek közreműködésével — termé-szetesen ők is magyarok — dicsérjük együtt az Urat a Finn-öböl mellékén. Míg a zene szól, ülök M. mellett, s átvillan raj-tam, hogy életem felénekkömyékéig so-ha nem láttam még oltárt, — hátulról. Ez a kőoltár hátulról nincsen teljesen letakarva a drága hímzett terítővel, mint ahogyan előlről megszokhattam. Különös látni az oltár kőlabait.

napló 2.

M. esodálatos misekönyvet, magyar nyelvű misekönyvet hagy a helsinki katolikus templomban. *Seregély István* egri érsek ajándékát. Meddig pihen Isten házában Finnországban a gyönyörű szerartáskönyv, míg újból magyar pap misézik belőle? Ennek csakugyan a Föllebbvaló a megmondhatója. Az biztos: a könyvön már nem múlik, hogy ennek a mai misének, legalább a legnagyobb ünnepeken folytatása legyen. Igaz, ehhez fáradtságot nem ismerő papra is szükség lenne, aki elzarándokol ide, s mindez sem pénzben, sem törődésben bizony nem csekélység. Hanem, tíz-húsz év múlva hátha annyi lesz a katolikus papnak jelentkező ifjú, hogy mehet közülük valaki Helsinkibe is.

M., aki az egri Érseki Szent József Kollégium igazgatója is, társaival együtt otthon ezért dolgozik. Két esztendeje kapta vissza az egyház a kollégiumot, s már ott tartanak, válogathatnak a jelentkezők között. Akik természetesen „átlagos” középiskolai tanulók. Ám, hogy a kollégiumban töltött esztendőik közben lesznek közöttük, akik úgy döntenek majd, Isten szolgájának szegődnek hátralévő életükben, az bizonyosra vehető. Hány, de hány falunak volna szüksége lelkipásztorra csupán csak az Egri Egyházmegyében.

Húsvét előtt különben úgy volt, be kell zámi a kollégiumot. Támogatás híján — egyedül az egyház — képtelen fenntartani intézményét, különösen úgy, hogy negyven évi használat után romosan, teljes felújításra szorultán adta vissza „állambácsi” ezt az egyházi ingatlant is. Több tízmillió forintra lenne szükségük, csak a legsürgősebb épületgépészeti problémák megoldásához, de nincs. Nincs, s nem tudott adni a kollégiumnak az érsekség sem.

M. — jobb híján — arra gondolt, nincs mit tenni, ha a dolgozókat sem tudják fizetni, ha a gyerekek étkezésére sem futja, be kell ismernie: kudarcot vallott, s kénytelen visszaadni a kollégiumot az államnak. Ébren töltött éjszakák után aztán arra az elhatározásra jutott, még valamit megpróbál. Több mint százötven, az egyházmegyében élő paptársának írt személyes levelet, s kért segítséget, társain keresztül a hívektől.

Két napon belül ott volt az első válasz,

s aztán óráról órára érkezett a többi. Volt, ahonnan tojáást tudtak felajánlani — ezerszám —, más hívek krumplit, szárazbabot, mézet, cukrot, hagymát s elsorolni is hosszú lenne mi mindent küldtek még. M. köszönetképp minden helyre misézni megy. Nap közben anyagbeszerzőjük fuvarozza Egerbe — immár hetek óta — a segítséget, Jászberénytől Göncig. Délután M. megy misézni, amikor csak kollégiumi elfoglaltsága engedi. Igaz, ő is furgonnal. Járt már úgy, hogy a plébánia udvaráról a híveknek kellett kitolni a sárban megrekedt, roskadásiig teli rakott kocsi. A csődhelyzet pedig — az összefogásnak köszönhetően — immár húsvétra elmúlt. Akollégium remélhetően megmenekült.

De térjünk vissza Helsinkibe! A mise után beszélgetünk a Finnország minden részéről összegyűlt magyarokkal. Egyikük, mikor megtudja, újságíró vagyok, a Cigányfűről kérdez. A Helsinki magyar kulturális központban ez a lap áll a lapok között a főhelyen. (Több, mint tíz éve hagyta el az országot honfitársunk, de imponálóan jól értesült.) A 168 óra, a HVG mellett a Cigányfű jár az intézetbe, s tőlem vár felvilágosítást ez utóbbi lapról. Röstelve kell bevallanom, hogy életem-

ben a címét sem hallottam e bizonyára fontos lapnak. Elképzelhető, micsoda tárgyilagos kép alakul ki a magyarul tanuló finnben, ha hónapról hónapra a Cigányfűből informálják.

A kellemes délután, estét félbe kell szakítanunk, hiszen este nyolc tájban indul a hajónk vissza, Tallinba. Barátaink kikísérnek bennünket a kikötőbe. Ott, még mielőtt lemenne a nap, van annyi időnk, hogy megcsodáljunk egy eredeti szovjet tengeralattjárót. Sarlós-kalapácsos vörös lobogó leng rajta a helsinki kikötőben. Amúgy múzeum, de sajnos már zárva.

Visszafelé kevesebb a részeg a hajón. De ez csak a beszállás pillanatában érvényes kijelentés. Mire éjfél körül Tallinba érünk, a komp megint megtelik kulturált, jól öltözött finn merevrészegekkel.

április 9. Tartu

Újra itthon. Azám! Milyen hamar ki mondja az ember, hogy otthon van, ha akad valahol egy saját szobája, ágya, meg szíves vendéglátója.

A szikrázó napsütés nem marad el mellőlünk, hát csavargunk a városban. Elme gyünk Kristian Jaak Peterson észti költő szobrához — talapzatán a jövődőlést, miszerint megéri még Észtország, hogy lakói észtiül beszélhetnek, háziasszonyunk fordítja —, elmerengünk rajta, hogy Petőfinél valamivel — vagy húsz évvel — korábban élt kortársát hasonló gondok gyötörhették, mint a mi reformkori értelmiségünket, csakhogy itt az orosz cár volt a „mumus”.

Aszobor szomszédságában jól megfér a XIII. sz.-i pogány áldozati oltár, attól meg egy iramodásra a száz évvel későbbi katedrális impozáns épületromjai. Mesésen gazdag lehetett a német lovagrend, ha hatszáz éve ekkora Isten házát tudott emelni.

Mint minden valamire való várost, Tartut is folyó szeli ketté. Ezt Ema-nak, azaz Anyának hívják. A folyóparton Oskar Luts író szobra, de pironkodva valljuk be, ez ideig tőle sem olvastunk semmit. Igaz, hazatérve legalább próbálkozhatunk a mulasztás pótlásával.

Lenne mit megtudnia a két rokon népnek egymásról. És ha már itt tartunk! Két éve ígérte meg a Magyarok Világszövetsége, hogy küld egy, a Duna tévé vételére alkalmas műholdvevő berendezést a Tartu-i egyetem magyar szakos hallgatói számára. Hol vezett el útközben a berendezés, senki sem tudja. A következő hónapokban állítólag a magyar államfő — ha ide látogat — elhozza, mint államfői ajándékot. Az itteniek már azt se bánnák, ha így lenne — mármint hogy az államfő ajándékozza a Világszövetség két évvel ezelőtti ajándékát —, csak már látnák.

Jobb híján mással nem tudom vigasztalni a diákokat, akik közül egypárral beszélgetünk egy keveset, hogy így legalább biztosak lehetünk benne, rokonok vagyunk. Vadidegennel ugyanis aligha tenne meg bárki hasonló „ajándékozósdit”.

A napló természetesen folytatódik. De részint a lapban nincsen több hely, részint nem biztos, hogy magántermészetű megjegyzések érdekelnék az olvasót.

Hazatértünk, bár még szívesen maradtunk volna.

Hazafelé, Lettországból golyákkal találkozunk. Ők akkor mentek. Mire megjöttünk, rokonságuk nálunk is itt kelepelt. Megpillantottam őket, s úgy éreztem, mintha el sem utaztam volna.